

*Коваль І. М.,
Дубовик В. А.,
Глебов С. В.*

ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ: МІФИ ТА РЕАЛЬНІСТЬ

В Україні відбувається складний процес пошуку консенсусу серед політичних еліт і суспільства навколо моделі забезпечення національної безпеки нашої країни і її зовнішньополітичних аспектів.

Як політичні сили, так і громадяни країни тяжіють до двох головних зовнішньополітичних виборів: західного (до європейської і євроатлантичної інтеграції, вступу до ЄС і НАТО) і східного (союз з Росією, вступ до ЄП). Одним з найбільш дискусійних питань залишається законодавчо установлений курс на вступ України до НАТО. Розбіжність позицій з цього питання в процесі останніх виборчих кампаній набули ознаки розколу суспільства, що ускладнює загальнонаціональну консолідацію не тільки навколо проголошеного зовнішньополітичного курсу, а і в реалізації національних інтересів країни.

Одна з головних причин такої ситуації — вкрай низький рівень обізнаності громадян про суть і стандарти діяльності НАТО, потенційні переваги і проблеми від отримання членства в Альянсі. Залишається значним вплив окремих стереотипів холодної війни, які відновлюють сьогодні окремі політичні сили. Разом з тим спостерігається відсутність цілеспрямованої і скоординованої інформаційної діяльності влади по роз'ясненню громадськості визначеного чинним законодавством курсу країни з метою забезпечення його стабільної підтримки.

Запропонований читачу матеріал якраз і покликаний дати відповіді на деякі питання, що відносяться до діяльності НАТО, а також до взаємостосунків України з цією впливовою військово-політичною організацією.

Курс на можливий вступ України до НАТО суперечить закріпленому в законодавстві нашої держави принципу позаблоковості.

Насправді принцип позаблоковості був проголошений в Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року. Тоді він відповідав існуючим реаліям в умовах наближення появи самостійної української держави. До того ж, в той момент ще була не ясна доля самої НАТО, та і в цілому загальніших контурів нової архітектури європейської безпеки, що формувалася.

Звернемо увагу на те, що цей документ був прийнятий більш ніж за рік до проголошення незалежності. З моменту його ухвалення пройшло багато років. Це — величезний термін в динамічній світовій ситуації останніх десятиліть. Змінилися сама Україна, країни навколо неї, НАТО, європейська безпека в цілому. До того ж, Декларація про державний суверенітет не є даністю раз і назавжди. Будь-яка країна може і повинна коректувати свій курс залежно від змін, що відбуваються, для забезпечення національних інтересів. Тому відсилання до документа від 1990-го року навряд чи доречні.

У Конституції України про позаблоковість не йде мови. А ось в законі про основи національної безпеки від 19 червня 2003-го року прямо закріплюється як один з пріоритетів курс на вступ в НАТО. Можна помітити, що цей закон був прийнятий під час президентства Л. Кучми. А проголосувала за нього абсолютна більшість депутатів, причому навіть з таких фракцій, як Партія регіонів або СДПУ(о). Так чи інакше, саме цей документ на сьогоднішній день визначає пріоритети нашої зовнішньої і оборонної політики.

Вступ України в НАТО веде до обмеження суверенітету України.

Участь будь-якої держави в міжнародній урядовій організації, у тому числі і військово-політичній, не припускає передачі навіть мінімальної частини політичного, а тим більше територіального суверенітету, в руки третьої сторони. Україна, вступивши в НАТО, на національному рівні збереже своє виняткове монопольне право на ухвалення державних рішень у сфері своєї безпеки і оборони. НАТО, у відмінність, наприклад, від ЄС — це організація, яка не припускає створення наднаціонального органу влади. Це пов'язано з тим, що головна мета в розвитку стратегічного партнерства в рамках НАТО — це не військова інтеграція в рамках єдиного центру сили, а гармонізація колективних оборонних можливостей країн-учасниць НАТО. Процес гармонізації передбачає: враховувати спектр сучасних загроз колективній системі безпеки в євроатлантичному регіоні; керуватися цілями, задачами і принципами Статуту НАТО; відповідати національним інтересам його кожного члена. При цьому всі рішення в Північноатлантичному Альянсі ухвалюються на основі консенсусу. Для ухвалення кожного важливого рішення необхідна згода всіх партнерів. Згода досягається з урахуванням позиції кожного в контексті інтересів всіх шляхом консультацій в рамках робочих груп. Рівень участі держав НАТО в спільних порядках денних є індивідуальним для кожної держави і може потрапляти в залежність від національної політичної волі. Наприклад, Україна самостійно зможе ухвалювати рішення про розміщення або не розміщення військ країн-членів НАТО на своїй території в мирний час. Таким чином, вступ України до НАТО не порушить її національний суверенітет, а тільки укріпить його, оскільки надасть додаткові можливості захищати його від зовнішнього впливу і успішніше реалізувати його на світовій арені при підтримці авторитетних стратегічних партнерів.

Євроатлантична інтеграція України загрожує перспективам розвитку нашого оборонно-промислового комплексу.

У короткостроковій перспективі можлива деяка напруга в ОПК України в результаті можливого вступу до НАТО. Йдеться про закриття підприємств «вчорашнього дня», відмову від застарілих технологій. Проте в стратегічній перспективі можна говорити про вірогідні вигоди від можливого вступу до НАТО. Перехід до вищих стандартів НАТО приведе до проникнення сучасних технологій і нового, ефективнішого менеджменту в український ОПК.

Досвід країн Східної Європи, що порівняно недавно приєдналися до НАТО, показує, що побоювання відносно кризи або краху їх ОПК не справдилися. Навпаки, інтеграція в НАТО дозволила їм зупинити кризу в ОПК і здійснити його структурну перебудову.

Що стосується українсько-російських зв'язків в цій сфері, то можна звернути увагу на те, що вони неминуче переглядаються і скорочуються. Цей процес почався незалежно від прагнення України вступити до НАТО і задовго до того, як про це взагалі вперше було заявлено. Росія зорієнтована на створення замкнутого циклу виробництва в своєму ОПК. Більш того, РФ сьогодні активно і з чималою вигодою для себе співпрацює у військово-технічній сфері з НАТО, при цьому продовжуючи говорити про небажаність такої співпраці для України. Не варто забувати і про те, що саме РФ є основним конкурентом для України на світовому ринку торгівлі озброєннями.

Вступ до НАТО приведе до зростання військових витрат, ляже важким фінансовим тягарем на бюджет нашої держави.

Реальний стан речей полягає у тому, що можливий вступ України до НАТО не тільки не приведе до підвищення витрат для нашого національного бюджету, але і дозволить

заощадити, одержати помітну вигоду. По-перше, найчастіше, коли називають якісь конкретні суми, які нібито Україна повинна витратити на вступ до НАТО, займаються підміною понять. Йдеться про продовження стратегічного курсу на модернізацію наших озброєних сил, їх реформування, технічне переоснащення, підвищення боєздатності. Все це, зрозуміло, коштує грошей, але ж цим потрібно займатись у будь-якому випадку. У свою чергу, успішне проведення цього процесу дійсно дозволить Україні відповідати критеріям для вступу до НАТО.

НАТО ґрунтується на принципі колективної оборони і безпеки. Відповідно, відповідь на виклики для безпеки того або іншого члена Альянсу несуть всі його учасники. Зрозуміло, що це знижує рівень витрат окремо взятих країн. Це особливо очевидно порівняно з можливим так званим нейтралітетом, який, по-перше, виявиться дорожчим варіантом забезпечення безпеки, а по-друге, призведе до включення України в сферу впливу сильніших і агресивніших регіональних гравців.

Наближення до НАТО пов'язано, зокрема, зі скороченням чисельності озброєних сил, що приведе до зменшення витрат. Ресурси, що звільнилися, можна буде витратити, зокрема, і на соціальний захист українських військових. У цій справі, до речі, НАТО давно вже допомагає Україні, ще без жодних розмов про наш можливий вступ до цього Альянсу.

ЗС України будуть приречені брати участь в «гарячих точках».

Регіональні конфлікти в так званих «гарячих точках» «замороженої» або активної фази передбачають присутність «третьої» миротворчої сили. Традиційно, вона була представлена «блакитними касками» ООН. В умовах сучасної трансформації міжнародних відносин і появи нових загроз безпеки НАТО з 1995 року починає проводити миротворчі операції за межами своєї договірної зони в Європі (Боснія і Герцеговина,

Косово, Македонія) і за рамками євроатлантичного регіону (в Афганістані). Виходячи з принципу поваги до національного суверенітету кожного члена НАТО в ухваленні рішень, Україна сама здатна вирішувати, чи братимуть участь збройні сили України в спільних миротворчих операціях під егідою НАТО в регіонах, що як входять, так і не входять в зону відповідальності Північноатлантичного Альянсу, чи ні. Держави НАТО самостійно визначають, які саме підрозділи національних збройних сил і на яких умовах можуть бути передані в розпорядження єдиного командування НАТО. При цьому ці частини постійно знаходяться під національним контролем до моменту ухвалення відповідного рішення. Так, наприклад, Греція, враховуючи свої національні інтереси, вирішила не брати участь в миротворчій операції НАТО в Косово в 1999 році. Більш того, жодна з держав—членів НАТО не зможе спекулювати і використовувати факт приналежності України до НАТО в примушенні її до участі в «гарячих точках» не під егідою НАТО на противагу волі України. Наприклад, Німеччина і Франція не приєдналися до антитерористичної операції США в Іраку, а Туреччина відмовилася надати свій повітряний простір і територію для перекидання американського контингенту до Іраку. Крім того, Україна, не будучи членом НАТО, брала участь в багатонаціональній миротворчій операції в Іраку і під егідою ООН регулярно бере участь в підтримці безпеки в «гарячих точках» по всьому світу.

Україна стане об'єктом терористичних атак.

Боротьба з міжнародним тероризмом, особливо після 11 вересня 2001 року, стає одним з нових викликів, з яким стикається НАТО. Дійсно, країни—члени НАТО, що беруть участь в миротворчих операціях як під егідою НАТО, так і інших багатонаціональних миротворчих контингентів, можуть виявитися об'єктами терористичних атак. Проте сили міжнародного тероризму все ж таки обмежені, тому терористичні атаки будуть доцільні тільки проти крупних, впливових держав,

до яких Україна не відноситься. Необхідно враховувати, що жодна держава—член НАТО в Центральній і Східній Європі не стала об'єктом атак міжнародного тероризму, оскільки їх вага в ухваленні стратегічних рішень мінімальна. Небезпека терористичних атак проти майбутньої України—члена НАТО не більше тієї небезпеки, яка існує для України в сучасних умовах з урахуванням її недавньої участі в миротворчій операції в Іраку. Крім того, активна участь України—члена НАТО в сучасних операціях НАТО, спрямованих на попередження тероризму і ефективної боротьби з ним поза «гарячими точками», значно підвищить антитерористичну безпеку України. Значно більше, ніж пасивне очікування терористичних ударів в Україні—не члені НАТО в умовах підвищення терористичної небезпеки. На жаль, загроза терористичних атак може зберігати своє коріння й усередині України, тому колективна боротьба з ним в рамках НАТО зробить її ефективнішою для України—члена НАТО.

Напевно, для забезпечення свідомого, зваженого вибору в питанні інтеграції України до Альянсу слід поступово позбавлятися від штучних стереотипів, формувати толерантну, неупереджену атмосферу діалогу в суспільстві і серед державно-політичної еліти. Зрозуміло, останнє слово — за громадянами країни. Але це слово має бути сказаним на підставі об'єктивної, максимально повної, неупередженої інформації про переваги і недоліки приєднання до НАТО.